

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหา

เมื่อคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) นำโดย พลเอก สุรยุทธ์ คงสมพงษ์ เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อขบวนการแรงงาน กล่าวคือ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศแถลงการณ์หลายประการที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กรลูกจ้าง อาทิ การห้ามลูกจ้างนัดหยุดงาน ห้ามนายจ้างปิดงาน การประชุมใหญ่และการอบรมสัมมนาของสหภาพแรงงาน สหพันธ์แรงงาน และสภาองค์กรลูกจ้าง จะต้อง มีหนังสือแจ้งขออนุญาต เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้บทบาทและความเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงานต้องยุติลง อย่างไรก็ตาม คณะรสช. ก็ได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ความว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้ใช้แรงงานที่เรียกร้องให้เพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะพิจารณาให้ความช่วยเหลืออยู่ แต่เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย จึงขอให้ผู้ใช้แรงงานอยู่ในความสงบเรียบร้อย อย่าได้เคลื่อนไหวเรียกร้องใด ๆ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อขบวนการแรงงานอย่างมากในครั้งนี้ก็มีกระแสข่าวที่สำคัญว่าคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ มีนโยบายจะแยกรัฐวิสาหกิจออกจากพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 กระแสข่าวนี้ ทำให้องค์กรลูกจ้างสนใจต่อเหตุการณ์นี้ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรงได้พยายามแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวด้วยการเคลื่อนไหว ดังนี้¹

---

¹กองวิชาการและแผนงาน, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สถานการณ์แรงงานไทย ไตรมาสที่ 1 ปี 2534 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2534), หน้า 16.

ในวันที่ 21 มีนาคม 2534 สภาองค์การลูกจ้างรัฐวิสาหกิจแห่งชาติ ประชุมเตรียมรับ
สถานการณ์รัศมีมีมติจะเข้าชี้แจงสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เพื่อคัดค้านนโยบายดังกล่าว

ต่อมาวันที่ 26 มีนาคม 2534 กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 32 คน เข้าพบ
พลเอกสุจินดา คราประยูร รองประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เพื่อขอทราบ
นโยบายในเรื่องนี้ ซึ่ง พลเอกสุจินดา คราประยูร และได้รับฟังมรฐรสวาจากพลเอกสุจินดา
ซึ่งยืนยันว่า "ทุกข์ของคนงาน คือ ทุกข์ของทหาร"² ซึ่งทำให้เกิดความกังวลและห่วงใยของผู้นำ
แรงงานต่อยคลีคลายลง

แต่ในวันที่ 4 มีนาคม 2534 พล.อ.อ.เกษตร วิจารณ์ รองประธาน รสช. ได้ให้
สัมภาษณ์สื่อมวลชนถึงเจตนารมณ์ของสภา รสช. ที่จะแยกรัฐวิสาหกิจออกจากกฎหมายแรงงาน
สัมพันธ์ โดยให้เหตุผลว่า การก่อตั้งการดำเนินการของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจได้ทำให้เกิด
ปัญหาการบริหารงาน และสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจได้เป็นตัวการก่อความไม่สงบบ่อยครั้ง ฉะนั้น
สมควรที่จะได้ดำเนินการให้เป็นที่ได้ดีขาด

วันที่ พล.อ.อ.เกษตร วิจารณ์ ได้ประกาศเจตนาดังกล่าว ได้มีขบวนการแรงงาน
ทั้งภาครัฐและเอกชนออกมาคัดค้านและตอบโต้ รวมทั้งคณะนักวิชาการด้านแรงงานก็ได้จัดประชุม
ขึ้นเพื่อพิจารณาปัญหาเรื่องนี้ ที่ประชุมเห็นว่า การแก้ไขปัญหาแรงงานสัมพันธ์ในรัฐวิสาหกิจนั้น
สามารถใช้มาตรการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 การที่จะแยก
พนักงานรัฐวิสาหกิจออกจากกฎหมายแรงงาน และการยกเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจนั้นไม่ใช่ว่า
ทางออกที่ถูกต้อง

ต่อมาในวันที่ 24 มีนาคม 2534 เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้ติดต่อให้นักวิชาการ
ด้านแรงงานคือ นายนิคม จันทรวิฑูร ไปพบ นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในวันที่

---

²นิคม จันทรวิฑูร, แรงงานไทย จาก รสช. ถึง ขวน 2 (กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริช
เอแบรท, 2536), หน้า 79.

25 มีนาคม 2534 ซึ่ง นายนิคม จันทรวิฑูร³ ได้ไปพบและให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในที่สวดนายกรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นว่า "รัฐบาลยังยืนยันสิทธิของพนักงานรัฐวิสาหกิจในการก่อตั้งและการต่อรอง ถ้าเป็นเรื่องของกฎหมายก็จะได้แก้ไขกฎหมาย แต่ถ้าเป็นเรื่องทางปฏิบัติก็จะได้เข้มงวดกวัดขันให้สภาพแรงงานปฏิบัติตามกฎหมายต่อไป"

ในที่สวดรัฐบาล รสช. ก็สามารถยุบเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจได้สำเร็จ โดยที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (ซึ่งแยกรัฐวิสาหกิจออกจากกฎหมายแรงงานสัมพันธ์) ในวันที่ 15 เมษายน 2534 สภาฯ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวทั้ง 3 วาระในวันเดียวกัน ที่ประชุมได้ลงมติอนุมัติในวาระที่ 3 ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น มีผู้คัดค้านเพียง 4 คน เป็นผลให้สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ 126 แห่ง ต้องถูกล้มเลิกและหยุดการดำเนินการต่าง ๆ

ผลของพระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 ซึ่งเริ่มบังคับใช้วันที่ 19 เมษายน 2534 นั้น กล่าวกันว่า ผู้ที่เสียหายที่สุดคือ คณะกรรมการสหภาพแรงงานที่ต้องสูญเสียองค์กรของตนเอง และการสูญเสียเป็นไปอย่างรวดเร็ว และนอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสหภาพแรงงานเอกชน และขบวนการแรงงานไทย ครั้งสำคัญด้วย

ความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง เป็นสมาคมหนึ่งในห้าของผู้นำของกลุ่มสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ซึ่งมีบทบาทสูงสุดในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของพนักงานรัฐวิสาหกิจ ย้อนหลังไปตั้งแต่ครั้งเป็นสหภาพแรงงานการประปานครหลวงเป็นต้นมา มีการเคลื่อนไหวร่วมกับองค์กรแรงงานตลอดจนขบวนการแรงงานต่าง ๆ อย่างเข้มแข็ง เช่น

---

³นิคม จันทรวิฑูร, กฎหมายแรงงานกับรัฐวิสาหกิจ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิอารมย์พงศ์พจน์, 2534), หน้า 16.

เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2532 กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ได้แถลงผล การสำรวจเรื่องราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพว่า สินค้าดังกล่าวราคาสูงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนมาก และรัฐบาลสามารถควบคุมได้แต่ไม่ควบคุม ทั้งยังมีความพร้อมที่จะเคลื่อนไหว หรือสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้น กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์จึงได้รณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้รัฐบาลแก้ไขความ เดือดร้อนของประชาชน การรณรงค์สิ้นสุดลงในวันที่ 24 ธันวาคม 2532

การเคลื่อนไหวชุมนุม เรียกร้องขอปรับโครงสร้างบัญชีเงินเดือนของพนักงานรัฐวิสาหกิจ ภายหลังที่รัฐบาลได้ประกาศปรับโครงสร้างบัญชีเงินเดือนให้แก่ข้าราชการและปรับค่าจ้างขึ้นค่าให้ แก่ผู้ใช้แรงงานในภาคเอกชนไปแล้ว การเรียกร้องเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2533 เป็นต้นมา จนถึงวันที่ 29 พฤษภาคม 2533 พนักงานรัฐวิสาหกิจจำนวนประมาณ 5,000 คน ได้เดินทางไป ชุมนุมบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล ซึ่งคณะรัฐมนตรีกำลังมีการประชุมอยู่ และในที่สุดผู้แทนสหภาพ- แรงงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 10 คน ได้เข้าพบ นายประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง และนายนิคม จันทรวิทุร ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีด้านแรงงาน ผลการประชุมตกลงว่ากระทรวง- การคลังจะเพิ่มวงเงินการปรับเงินเดือนจาก 960 ล้านบาท เป็น 1,100 ล้านบาท และมีผลย้อนหลัง ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2533.

ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2538 มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ สัมพันธ์ที่สำคัญอยู่ 4 เรื่องคือ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย (2535), การ- เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านอำนาจทหารเข้าควบคุมรัฐวิสาหกิจ (2535-2536), การเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องและผลักดันให้รัฐบาลยกเลิกประกาศ รสช. ฉบับที่ 54 และพิจารณาร่างพระราช- บัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจ ฉบับใหม่ (2535-2537) การเคลื่อนไหวเรียกร้องการปรับอัตรา เงินเดือน (2535-2537) นอกจากนี้สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ได้มีบทบาทอื่น ๆ อีกเป็น จำนวนมากหลาย ๆ ลักษณะ

บทบาทและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ดำเนินการในนามของกลุ่มสมาคมพนักงานรัฐ- วิสาหกิจสัมพันธ์ ซึ่งสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประสานครหลวงได้มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาเพื่อทราบประวัติความเป็นมา ตลอดจนโครงสร้างหน้าที่ของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
2. ศึกษาเพื่อให้ทราบมูลเหตุอันแท้จริงในการจัดตั้งสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ขึ้นแทนสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจที่ถูกยกเลิกโดยรัฐบาลคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
3. ศึกษาเพื่อให้ทราบบทบาทของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประสาน-
นครหลวง ที่มีผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

วิธีการและแนวทางในการศึกษา

1. วิธีการในการศึกษา การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นไปในลักษณะการพรรณนาและการวิเคราะห์ (descriptive and analytical) โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการหลายแบบ จากหลาย ๆ แห่ง อาทิ ห้องสมุดกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กองวิชาการแผนงาน กองงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และกองแรงงานสัมพันธ์ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สำนักงานเลขาธิการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานเลขาธิการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดสมุทรสาคร สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์-การประสานนครหลวง หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักบรรณสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อได้ข้อมูลเป็นจำนวนมากแล้ว จึงนำมาคัดเลือกและจัดหมวดหมู่ เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแหล่งที่มาดังนี้

1) หนังสือและเอกสาร (document)

เอกสารชั้นต้น (primary sources) ซึ่งได้แก่ หนังสือ เอกสาร กฎหมายแรงงาน พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 จากราชกิจจานุเบกษา คําแถลงนโยบายของรัฐบาล แถลงการณ์รัฐบาล แถลงการณ์สหภาพแรงงาน ข้อบังคับและรายงานการประชุมใหญ่สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ การประปานครหลวง ประกาศ คําชี้แจงต่าง ๆ ตลอดจนรายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวด้านแรงงานจากกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

เอกสารชั้นรอง (secondary sources) ได้แก่ ผลงานการวิจัย บทความ และงานเขียนของนักวิชาการแรงงาน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงงาน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข่าวบทความ บทวิจารณ์ จากสื่อมวลชนเช่นหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่าง ๆ และอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) การสัมภาษณ์ (interview) สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการแรงงานผู้นำแรงงาน สมาชิกสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ นักการเมือง เพื่อจะ ได้เข้าใจในแนวความคิด และบทบาทในการดำเนินการ การเคลื่อนไหว และการเรียกร้องของ สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจการประปานครหลวง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพิจารณาพฤติกรรมของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ-สัมพันธ์การประปานครหลวง ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่มีผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ โดยการบรรยายเนื้อหาด้วยคำ

4) สรุปผลการศึกษา

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานในการศึกษาเรื่องนี้มีดังนี้

1. สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง ก่อตั้งขึ้นจากอิทธิพลทางการเมืองเป็นสำคัญ
2. สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง มีอิทธิพลสูงในทางการเมืองโดยการร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในการเรียกร้องและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

นิยามศัพท์

ผู้ศึกษานิยามศัพท์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ เป็นหลักดังนี้

1. "รัฐวิสาหกิจ" (State Enterprise) หมายความว่า
  - (1) องค์การของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล หรือกิจการของรัฐตามกฎหมายที่จัดตั้งกิจการนั้น และหมายรวมถึงหน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของ
  - (2) บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวง การเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า และหรือรัฐวิสาหกิจตาม (1) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินร้อยละห้าสิบ
2. "พนักงาน" หมายความว่า พนักงานและลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ แต่ไม่รวมถึงฝ่ายบริหาร
3. "ฝ่ายบริหาร" หมายความว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจ ตั้งแต่ระดับหัวหน้ากองหรือเทียบเท่าขึ้นไป และหมายรวมถึง ผู้อำนวยการ ผู้ว่าการ กรรมการผู้จัดการใหญ่ กรรมการ-ผู้จัดการและผู้จัดการด้วย

4. "สิทธิประโยชน์" หมายความว่า สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับวันและเวลาทำงาน ค่าจ้าง เงินเดือน และสวัสดิการของพนักงาน

5. "นัดหยุดงาน" (Strike) หมายความว่า การที่พนักงานร่วมกันไม่ทำงานหรือ ร่วมกันเลื่อนงาน ถ่วงงาน หรือกระทำโดยวิธีใด ๆ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด ของรัฐวิสาหกิจต้องหยุดชะงักหรือช้าลง เป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่รัฐวิสาหกิจหรือประชาชน นิยามศัพท์ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 เป็นหลัก ดังนี้

6. "นายจ้าง" (Employer) หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดย จ่ายค่าจ้างให้ และหมายรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากนายจ้างให้ทำงานแทน ในกรณีที่นายจ้าง เป็นนิติบุคคล หมายความว่า ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้น และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้ รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลให้ทำการแทน

7. "ลูกจ้าง" (Employee) หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่นายจ้างเพื่อรับ ค่าจ้าง คำว่า "ลูกจ้าง ตามกฎหมายนี้หมายรวมถึงลูกจ้างทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างทดลองงาน ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างรับใช้ในบ้านหรือตามหน่วยงานธุรกิจ อุตสาหกรรมใด⁴

8. "สภาพการจ้าง" หมายความว่า เงื่อนไขในการจ้างหรือการทำงาน กำหนดวัน และเวลาทำงาน ค่าจ้าง สวัสดิการ การเลิกจ้าง หรือประโยชน์อื่นของนายจ้างหรือลูกจ้างอัน เกี่ยวกับการจ้างงานหรือการทำงาน

9. "สวัสดิการ" หมายถึง ประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากค่าตอบแทนในการทำงาน โดยตรง (ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด ฯลฯ ซึ่งนายจ้างต้องจ่ายตามกฎหมาย) ซึ่ง อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ หรือประโยชน์อื่น เช่น การให้รับน้สเมื่อนายจ้างมีภาวะ การให้ผลิตภัณฑ์ ของนายจ้างไปใช้⁵

⁴เกษมสันต์ วิลาวรรณ, กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ พร้อมแนวคำพิพากษาศาลฎีกา หลักการและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพฯ : แสงสุทธิการพิมพ์, 2537). หน้า 7

⁵เรื่องเดียวกัน.

ตามความหมายทั่วไป "สวัสดิการ" หมายถึง การให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

10. "ข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง" หมายความว่า ข้อตกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง หรือระหว่างสมาคมนายจ้างกับสหภาพแรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

11. "ข้อพิพาทแรงงาน" (Labour Disputes) หมายความว่า ข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเกี่ยวกับสภาพการจ้าง ซึ่งตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 จะเห็นว่าข้อพิพาทแรงงานเกิดขึ้นได้เพียงสองประการคือ

(1) มีการยื่นข้อเรียกร้องแล้ว ไม่มีการเจรจาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

(2) มีการเจรจกันแล้วแต่ตกลงกันไม่ได้

12. "สมาคมนายจ้าง" หมายความว่า องค์การของนายจ้างที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างและระหว่างนายจ้างด้วยกันเอง

13. "สหพันธ์นายจ้าง" หมายความว่า องค์การที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาคมนายจ้างตั้งแต่สองสมาคมขึ้นไป มีสมาชิกประกอบกิจการประเภทเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกและคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาคมนายจ้างและนายจ้างได้

14. "สหพันธ์แรงงาน (Labour Federation) หมายความว่า องค์การที่เกิดจากการรวมตัวของสหภาพแรงงานตั้งแต่สองสหภาพขึ้นไป มีนโยบายและผลประโยชน์ร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

15. การเจรจาดังรวม (Collective Bargaining) คือการที่ลูกจ้างพยายามทำความตกลงกับนายจ้างเกี่ยวกับสภาพการจ้างและผลประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งลูกจ้างได้รับจากการใช้แรงงานไปแลกเปลี่ยนมา ทั้งนี้ผ่านสภาพการจ้างและผลประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งลูกจ้างได้รับจากการใช้แรงงานไปแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ผ่านสหภาพแรงงานและตามขั้นตอนของกฎหมาย

16. "ข้อร้องทุกข์" (Grievance) หมายถึง การร้องเรียนในสิ่งที่ไม่พอใจหรือเหตุเดือดร้อนของลูกจ้าง หรือองค์การลูกจ้างเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับในการทำงาน

ข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง เกี่ยวกับสภาพการทำงาน การบริหารงาน การปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนเรื่องส่วนตัวของลูกจ้างด้วย⁶

ข้อจำกัดของการศึกษา

ในการศึกษานี้มีข้อจำกัด ดังนี้

1. ผู้ศึกษาแม้จะรับราชการในกรมแรงงาน ซึ่งต่อมาสถาปนาเป็นกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคมเป็นระยะเวลา 19 ปีเศษ แต่ไม่เคยปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานสัมพันธ์ เช่น กองแรงงานสัมพันธ์ กองงานคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ และหรือกองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์เลย ฉะนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้าหนักขึ้น เป็นหลายเท่า และอาจจะทำให้การศึกษานี้มีข้ออ่อนด้อยอยู่บ้าง

2. ระยะเวลาในการศึกษา จะศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2534-2537 กล่าวคือศึกษาตั้งแต่วันที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รตช.) ยึดอำนาจการปกครองในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งได้ประกาศยกเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ และให้ตั้งสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ขึ้นแทนโดยจะศึกษาถึงสิ้นปี พ.ศ. 2537 เท่านั้น

3. สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายทั้งประเทศมีจำนวนมากถึง 42 สมาคม มีสมาชิกทั้งสิ้น 117,290 คน จากจำนวนรัฐวิสาหกิจ 64 แห่ง พนักงาน 322,908 คน⁷ ผู้ศึกษาได้เลือกเอาสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปา-นครหลวงมาศึกษาเพียงสมาคมเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุผลว่าสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง เป็นสมาคมที่มีความเข้มแข็งและมีบทบาทสูงสุดหนึ่งในห้าของสมาคมทั้งหมด มีสมาชิกสมาคมจำนวน 3,300 คน จากพนักงานทั้งหมด 5,558 คน⁸

⁶กรมแรงงาน, ศัพท์แรงงาน, ตุลาคม 2531 หน้า 25.

⁷กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงมหาดไทย. เอกสารทางวิชาการ กุมภาพันธ์ 2538.

⁸เพ็ญอ้าง.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ประโยชน์ทางด้านวิชาการ จากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงเหตุผลในการก่อตั้งสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ขึ้นแทนสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนขั้นตอนและวิธีการดำเนินการในการก่อตั้งตามข้อบังคับแห่งกฎหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ประสงค์จะศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป
2. การศึกษานี้จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและความเคลื่อนไหวของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประสานรหวาง รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
3. เพื่อให้กลุ่มสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจและกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ได้รับความรู้เกี่ยวกับบทบาทและความเคลื่อนไหวของเขานั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์บ้าง และสามารถนำมาทบทวนนั้นไปศึกษาเพื่อพัฒนาบทบาทของตนในฐานะ "กลุ่มผลประโยชน์" ที่มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไร
4. เพื่อให้รัฐมีนโยบายแรงงานที่ชัดเจนขึ้นและถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญ

เค้าโครงวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ แบ่งเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงที่มาของปัญหา สภาพของปัญหา ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษา วิธีการและแนวทางในการศึกษา สมมติฐานในการศึกษา ข้อจำกัดในการศึกษา เค้าโครงวิทยานิพนธ์ และนิยามศัพท์

บทที่ 2 กล่าวถึงหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อศึกษาสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์

บทที่ 3 ความเป็นมาของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ โดยจะศึกษาประวัติศาสตร์ ขบวนการแรงงาน สหภาพแรงงาน และสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นถึง พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลยกเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ และให้จัดตั้งสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจขึ้นแทน

บทที่ 4 การก่อตั้งของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง นับแต่ผู้ก่อตั้ง จำนวน 14 คน โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ของสมาคม ตลอดจนความแตกต่างระหว่าง สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ และสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534

บทที่ 5 บทบาทและความเคลื่อนไหวของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจการประปานครหลวง ทั้งที่เคลื่อนไหวด้วยองค์กรของตนเอง และเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และกลุ่มอื่น ๆ และผลกระทบที่เกิดจากบทบาทความเคลื่อนไหวขององค์กร

บทที่ 6 บทสรุป และบทวิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์ และข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ซึ่งอาจจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรด้านแรงงาน

คำย่อภาษาไทย

1. พ.ร.บ. - พระราชบัญญัติ
2. กปน. - การประปานครหลวง
3. สพร.กปน. - สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง
4. รสช. - คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
5. กรส. - กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
6. มช. - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์